

Wreszcie twierdzą, że apologetyka eklezjologiczna na podstawie zjawisk w dziejach Kościoła nie może stanowić jedyne go systemu apologetycznego oraz, że metoda historyczno-krytyczna nie może uchodzić za przestarzałą, a apologetyka fenomenologiczna nie może pretendować do zastąpienia jej. Sądzę, że rola tej ostatniej jest w pracy Ks. Paciorkowskiego zbyt wyolbrzymiona.

Nysa, sierpień 1952

Ks. Sz. Szydelski

M. M. Labourdette, OP. *Le péché originel et les origines de l'homme*. Alsatia, Paris 1953, str. XX + 204.

Praca O. Labourdette jest monografią o grzechu pierworodnym uwzględniającą równocześnie trudności podnoszone ze strony współczesnych nauk przyrodniczych, a zwłaszcza teorię ewolucji,

Rozprawa obejmuje trzy części: pierwsza (s. 9–57), druga (50–95), trzecia (97 – do końca).

W części pierwszej autor omawia ogólnie dogmat o grzechu pierworodnym, przyjmując za podstawę Objawienie Boże w księdze Genesis oraz odnośne dekrety Soboru Trydenckiego.

W części drugiej przedstawia naukę św. Tomasza, według której Adam przez swój grzech utracił stan łaski uświęcającej oraz otrzymane od Stwórcy w momencie stworzenia inne dary nadprzyrodzone. Ten stan braku łaski, jak również osłabienie naturalnych władz duchowych, łącznie z pożądliwością (*fomes peccati*) przeszedł z winy Adama na cały rodzaj ludzki jako kara za przestępstwo.

W części trzeciej, najdłuższej, znajdujemy analizę trudności, na jakie napotyka prawda o grzechu pierworodnym w związku z rozwojem nauk przyrodniczych w ostatnich dwu stuleciach. Jakkolwiek powszechnie przyjęta teoria ewolucji

może być, zgodnie z encykliką Piusa XII *Humani generis*, stosowana również do człowieka, ponieważ znajduje ona podparcie w materiale dowodowym antropologii, tym niemniej stworzenie człowieka wymagało ze strony Pana Boga specjalnej ingerencji, mianowicie stworzenia duszy rozumnej.

W dalszym ciągu autor wskazuje na sposoby rozwiązywania ewentualnych trudności, przypominając, że tylko Bóg mógł stworzyć duszę człowieka i wyposażyć ją w dary nadprzyrodzone.

Upadek człowieka w raju należy, zdaniem autora, rozpatrywać w relacji do tajemnicy Wcielenia i Odkupienia, ponieważ w myśli Bożej wszystkie te fakty były od wieków łącznie przewidywane. Tak właśnie patrzy na upadek pierwszego człowieka św. Paweł, który przedstawiając w liście do Rzymian naukę o grzechu pierworodnym pisze, że przez pierwszego Adama przyszedł na świat grzech i śmierć, a przez drugiego Adama, Chrystusa, łaska i żywot.

Następnie autor stwierdza, że zarówno grzech pierworodny, jak i tajemnica Odkupienia domaga się monogenizmu, tj. pochodzenia wszystkich ludzi od Adama i Ewy. Poligenizm jest stanowczo potępiony przez Piusa XII w encyklice *Humani generis*.

W sprawie przedadamitów autor zastrzega się, że nie miałyby nic przeciw takiej hipotezie, lecz, jak dotychczas, nie ma ona w nauce żadnego uzasadnienia.

Na ostatnich stronach swej pracy przedstawia autor ekonomię Bożą zbawienia i kończy swe uwagi w następujący sposób:

»Historia świata jeszcze się nie skończyła. Razem ze stworzeniem spodziewamy się także chwały synów Bożych. Historia w swej orientacji nadprzyrodzonej zdąża ku zbawieniu ostatecznemu, ku powrotowi Syna Człowieczego, przez którego będzie ustalony porządek, ku któremu zdążają wszystkie przygotowania i cała ekonomia Boża na tym świecie. Taka

jest nasza wiara i nasza nadzieja. Jedną i drugą wyżej stawiamy niż światła nauki przyrodniczej lub filozofii».

Monografia jest napisana jasno i pięknie. Dziwię się jednak, że autor zupełnie pominął zdobycze ks. W. Schmidta, wybitnego przedstawiciela szkoły kulturowo-historycznej, które naprowadzają nas na ślady objawienia pierwotnego w podaniach ludów pierwotnych, jak również rzucają wiele światła na wartość hipotezy ewolucji. Niezrozumiałe również wydaje się stanowisko autora w sprawie przedadamitów.

Nysa, 13 stycznia 1956.

Ks. Sz. Szydelski.

Sacre Theologiae Summa. I. Theologia fundamentalis. Introductio in theologiam. De revelatione christiana. De S. Scriptura – w oprac. o. M. Nicolau TJ; *De Ecclesia Christi* – w oprac. o. J. Salaverri TJ, Madryt 1955, s. XXIII + 1191. II. *De Deo uno et trino* – w oprac. o. J. M. Dalmau TJ; *De Deo creante et elevante. De peccatis* – w oprac. o. J. F. Sagüés TJ, Madryt 1955, s. XXIV + 1066. III. *De Verbo incarnato* – w oprac. o. I. Solano TJ; *De B. Maria Virgine* – w oprac. o. I. A. de Aldama TJ; *De gratia Christi* – w oprac. o. S. Gonzalez TJ; uzup. o. I. A. de Adama TJ; *De virtutibus infusis* – w oprac. o. J. A. de Aldama TJ, Madryt 1953², s. XXIII + 902. IV. *De sacramentis* – w oprac. o. J. A. de Aldama, S. Gonzalez, Fr. a Solá TJ. *De novissimis* – w oprac. o. J. F. Sagüés TJ, Madryt 1953², s. XXIV + 1110. Biblioteca de Autores Christianos.

Opracowanie dobrego podręcznika teologii nie jest rzeczą łatwą; wymaga od autora nie tylko wszechstronnego opanowania materiału, lecz równocześnie przejrzystości w jego układzie, umiejętności jasnego, zwięzłego wykładu, pewnego umiaru w rozwiązywaniu kwestii spornych. Duże znaczenie posiada również zewnętrzna szata podręcznika, rodzaje i jakość użytego druku, sposób cytowania, zaznaczania podziałów.